

λογήτως μεταβάλλεται από έρωμένης τοῦ Μου-
χτάρεις μητέρα τυπτομένην ὑπὸ τοῦ συνειδότης,
καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς μάρτυρα τῆς πίστεως. Οὐ
μόνον στερεῖται τῆς ἀπαιτουμένης εἰς τὰ ἐπικά
πρόσωπα πλαστικότητος, ἀλλὰ δὲν εἶνε οὐδ' ἄν-
θρωπίνως ποιητική, εἶνε ἐν ἐνὶ λόγῳ ῥομαντική
ἡρώϊς μὲ ὅλα τὰ ἐλαττώματα τοῦ εἶδους. Βρα-
δύτερον καὶ αὐτὸς ὁ ποιητὴς διέγνωσε καὶ ἐμ-
μέσως ἀπεδοκίμασε τὰ παραπτώματα τοῦ ἔρ-
γου του. Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ «Διάκου» κατα-
δικάζων ἀμετακλήτως τὸν ῥομαντισμὸν «ὡς νο-
θευτὴν καὶ διαφθορέα τοῦ ἀληθοῦς ὀργανισμοῦ
τῆς ἰθαγενοῦς γραμματολογίας», προσθέτει ἐν
ὑποσημειώσει μετὰ ἄλλων: «Ὁ ἡμέτερος Θω-
μασάιος ἀπευθύνας μοι ἐσχάτως τὰς φιλικὰς συμ-
βουλὰς του μὲ προτρέπει νὰ φοβοῦμαι καὶ νὰ
φευγῶ ὅσον ἐνεστὶ τὸν ἄσιανὸν ἐρωτολόγον ὡς
ὀλεθριώτερον τοῦ Παρισινοῦ, ὑπαινιττόμενος βε-
βαίως σκηρὰς τινας ἐκ τῶν ἐν τῇ Κυρῇ Φρο-
σῆνῃ». Καὶ γενναϊότερον ἔτι ἐν φιλικῇ ἐπιστολῇ
διαβεβαίει ὅτι δύο σελίδας τοῦ «Διάκου» του
δὲν ἀνταλλάσσει πρὸς ὅλα τὰ ἄσματα τῆς Φρο-
σῆνης.

Ὡς εὐστόχως παρετηρήθη ὑπ' ἄλλων ἀρμο-
διωτέρων ἐμοῦ οὐδεὶς ἐν τοῖς προλόγοις του
ἔγραψε τόσα κατὰ τοῦ ῥομαντισμοῦ καὶ οὐδεὶς
ὑπῆρξε ῥομαντικώτερος τοῦ Βαλαωρίτου. Ἄλλ'
οὕτω συνήθως συμβαίνει. Μεγάλοι καλλιτέχναι
μορφοῦσι τὰ ἔργα των ἀσυνειδήτως ὑπέκοντες
εἰς δυσσεχιγνιάτους ῥοπὰς, ἄλλα θέλοντες, καὶ
ἄλλα κατορθύντες. Ἀνέγων ποτὲ ὅτι ὁ Γκαῖτε
καὶ ὁ Σίλλερ ἐπὶ μακρὸν ἀλληλογραφοῦντες συ-
νεζήτουν περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ νεωτέρου
ἔπους, καὶ ἔπλαττον κανόνας, καὶ ὑπέθετον νό-
μους. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τούτων ὁ Γκαῖτε
ἔγραψε τὸν «Ἐρμάννον καὶ τὴν Δωροθέαν.»
Περαιτωθέντος τοῦ ἔργου, εἶδεν ὅτι οἱ κανόνες
καὶ οἱ νόμοι εἰς οὐδὲν εἶχον ὠφελήσει.

(Ἐπεταὶ τὸ τέλος)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

Εὐκολώτερον δύναται νὰ καταστείλῃ τις τὴν πρώτην
ἐπιθυμίαν παρὰ νὰ εὐχαριστήσῃ πάσας τὰς μετέπειτα.

*

Ἡ ἐλπίς εἶνε δάνειον τῆς εὐτυχίας.

*

Ἄν ὅστις ἀγαπᾷ δὲν σκέπτεται — ἄρα ὅστις σκέπτεται
δὲν ἀγαπᾷ.

*

Τὸ μέλλον ἐν τῷ ἔρωτι ρίπτει εἰς λήθην τὸ παρελθόν.

*

Ἐν τῇ φιλίᾳ παρέχει τις ἐκ τοῦ περισσεύματος, ἐν
δὲ τῷ ἔρωτι ἐκ τοῦ ἐλλείμματος.

*

Φιλαρέσκεια εἶνε ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀρέσκειν ἄνευ τῆς
ἀνάγκης τοῦ ἀγαπᾶν.

Ἡ παρὰ πόδας ἐπιστολή, γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀριστο-
τέλους Βαλαωρίτου, εὐμενῶς ἀνεκινώθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κ.
Ἐμ. Ροῖδου, πρὸς ὃν ἀπευθύνεται. Ἐκ ταύτης ἀφρέθη-
σαν μέρη τινὰ μόνον ἀναφερόμενα εἰς πρόσωπα, κατὰ τὰ
λοιπὰ δὲ δημοσιεύεται ὡς ἔχει. Ἐν αὐτῇ ὡς καὶ ἐν ἐτέρᾳ
ἐπιστολῇ τοῦ ποιητοῦ, τὴν ὅποιαν θὰ καταχωρίσωμεν εἰς
τὸ προσεχὲς φύλλον τῆς Ἐστίας, ζωρῶς ἀπεικονίζεται ἡ
διάνοια τοῦ ἀνδρὸς καὶ αἱ φιλολογικαὶ αὐτοῦ γνώμαι· ἰδίᾳ
δ' αἱ περὶ ποιήσεως καὶ γλώσσης δοξααὶ αἱ περιεχόμεναι
ἐν αὐταῖς χαρακτηρίζουσιν ἄριστα τὸν Βαλαωρίτην. Ἐν
ἐποχῇ καθ' ἣν μεγάλη σημασία ἀποδίδεται εἰς τὴν δημο-
σίευσιν τῆς ἀλληλογραφίας τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, καθ' ὅσον
ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς ἐπιστολαῖς τὸ ἥθος σπουδάζεται ἐκ τοῦ
φυσικοῦ, ὡς εἰπεῖν, καὶ ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνθρώπου ἀποκα-
λύπτεται καθαρώτερον ἢ ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτοῦ, δημο-
σίευσιν ἐπιστολῶν, ὡς ἡ κατωτέρω, καθίσταται ἀπαραίτητος
πρὸς διευκρίνισιν τῆς φυσιογνωμίας τοῦ ἑθνικοῦ ἡμῶν αἰοῦ.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

Α'.

ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Ἐν Λευκάδι τῇ 3 Νοεμ. 1877

Φίλτατε Ροῖδην.

Ἄπνευστί κατεβρόχθισα ἡ μονορούφι κατέ-
πια τὰς δύο περὶ Ἑλληνικῆς συγχερόνου κριτι-
κῆς καὶ ποιήσεως διατριβὰς σου. Σὲ εὐχαριστῶ
δὲ πολὺ πολὺ ὅχι μόνον διὰ τὴν φιλικωτάτην
ἐπιστολήν σου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὑψηλὴν θέσιν
ἣν μοι παρεχώρησες ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ
ποιήσει καὶ τὴν ὅποιαν φοβοῦμαι μὴ δὲν ἀξίζω.

Νὰ φέρῃ τις κρίσιν ἐπὶ κριτικῶν ἔργων ἰδι-
κῶν σου, φίλτατε Μανώλῃ, εἶναι ἐπιχειρήσεως δει-
νῇ, προκειμένου μάλιστα ν' ἀποφανθῇ τις ἐκ τοῦ
προχείρου ἐπὶ ζητημάτων σκοτεινῶν δικαίως
προκαλεσάντων τὰς ἐρεῦνας τῶν φιλοσόφων πά-
σης ἐποχῆς καὶ πάσης ἐθνότητος. Ἐπειτα τί νὰ
σοὶ εἴπω; Σὺ εἶσαι φοβερός ἄνθρωπος! Ἀλλοί-
μονον εἰς ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον συλλάβης ἀντιφά-
σκοντα, ἀρνούμενον παλαιὰν τινα δοξασίαν! Τότε τὸν
προσμένει ἀφευκτος θάνατος, ὀδυνηρὸν
μαρτύριον καθὼς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐφεῦρεν ὁ φί-
λος μου Ἀλήπασας διὰ τὸν Κατσαντώνην...

Ὅπως δὴποτε θὰ σοῦ εἴπω καθὰ τὴν γνώ-
μην μου ὅσον μοι τὸ ἐπιτρέπουν τὰ στενὰ ὅρια
μιάς ἐπιστολῆς καὶ ἄς γίνῃ ἡ λίμνη θάλασσα.
Ἐπὶ ζητημάτων τόσο στενῶς συνδεομένων μετὰ
τῆς μελλούσης τύχης τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως,
ἀπαιτεῖται ἀπόλυτος ἐλευθερία συζητήσεως διότι
μόνον δι' αὐτῆς θὰ ἀνακαλυφθῇ ἡ ἀλήθεια.

Ὁ Βλάχος ἐβλασφήμησεν ἀναντιρρήτως εἰ-
πὼν ὅτι «ἐγγενὲς εἶναι τῇ ψυχῇ τοῦ ποιητοῦ τὸ
ποιητικὸν τάλαντον καὶ μάτην ἤθελε μοχθήσει
ἀντλῶν ἐξωθεν ποιητικὰς ἐμπνεύσεις δ' ἔχων πε-
ζὴν τὴν διάνοιαν ἢ χαμαιπετὴ τὴν φαντασίαν»
καὶ ὅτι «παρορμήσεως δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην οἱ
ἀληθεῖς ποιηταὶ» καὶ τὴν βλασφημίαν ταύτην
ἐτιμώρησες αὐστηρότατα ἀντιταξάς κατὰ τοῦ

ἀντιπάλου σου ἐκεῖνα τὰ κείμενα τὰ ὑποῖα ὁ ἴδιος ἐπικαλεῖται πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ παραδόξου ἰσχυρισμοῦ του...

Εἶναι λοιπὸν βέβαιον, εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι ὁ ποιητὴς ὄχι μόνον πρέπει νὰ εἶναι πλασμένος ἐκ φύσεως τοιοῦτος ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ ζῇ καὶ ἐν μέσῳ ἀτμοσφαιρῆς δυναμένης νὰ ἀφυπνίσῃ καὶ νὰ ἀναπτύξῃ τὸν σπὸρον ὃν φέρει ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ὅστις μένων ἀκαλλιέργητος ἢ θὰ ἀπέβαιεν ἐντελὴς στεῖρος ἢ θὰ ἀπέδιδε καρποὺς προωρισμένους εἰς ἀφρευκτον καὶ ταχέϊαν σήψιν.

Ἀλλὰ πόσον εἶναι ταπεινὴ τοῦ Ἰωάννου Παύλου Ῥίχτερ ἡ παρομοίωσις τῶν δυστυχῶν ποιητῶν πρὸς τοὺς ἀπαισίους καὶ εἰδεχθεῖς πολὺποδας τοὺς, κατ' αὐτόν, λαμβάνοντας τὸ χρῶμα τοῦ φαγητοῦ διὰ τοῦ ὁποίου τρέφονται!!!

Ἐγὼ φίλτατε Μανώλη, τρέφω ἄσπονδον μῖσος κατὰ τοῦ πολὺποδος καὶ τὸν κυνηγῶ μανιωδῶς ἀφότου μάλιστα ἀνέγνωσα τὴν φοβεράν μυνομαχίαν τοῦ θηρίου τούτου μετὰ τοῦ ἥρωος τῶν Ἑργατῶν τῆς θαλάσσης τοῦ Οὐγῶ. Θὰ ἡρνούμην δὲ ἀμέσως ὅλην τὴν πρὸς τὴν ποιήσιν πίστιν μου, ἂν πρὸς στιγμὴν παρεδεχόμην ὅτι ὑπάρχει κοινόν τι, μετὰξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀσχημοτέρου κατοικοῦ τῶν θαλασσῶν. Ἡ παρομοίωσις τοῦ Ῥίχτερ δὲν ἔπρεπε νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν διατριβὴν σου ὄχι μόνον διότι ὁ πολὺπους δὲν μεταβάλλει τὸ χρῶμα ἐκ τοῦ φαγητοῦ διὰ τοῦ ὁποίου τρέφεται ἀλλὰ καὶ διότι ἂν ἦτο ἀκριβὴς θὰ κατεδίκαζε τὸν τρισάθλιον ποιητὴν νὰ ἐνεργῇ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὡς ἄλλος σπύγγος ἀπορροφῶν παθητικῶς πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας καὶ μιάσματος.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητοῦ εἶναι βεβαία ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι πᾶσα ἐντύπωσις θὰ καθιζάνεται διὰ τῆς θείας φλογὸς πρὶν ἢ γίνῃ στοιχείον ποιήσεως ἱκανὸν νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἐκτίμησιν τοῦ τε αἰδοῦ καὶ τῆς ἐποχῆς ἐν ἣ ἐγεννήθη οὗτος καὶ ἔζησεν.

Ἐβλασφήμησε λοιπὸν ὁ Βλάχος...

Ἀλλὰ καὶ σὺ ἡμάρτησες κατ' ἐμὲ διακηρύξας ἀποτόμως καὶ ἀπολύτως ὅτι ἀδύνατον εἶναι νὰ γεννηθῇ καὶ νὰ ὑπάρξῃ ποιητὴς ἐκτὸς μιᾶς οἰᾶς δὴποτε ποιητικῆς ἀτμοσφαιρῆς καὶ ὅτι τοιαύτην σήμερον δὲν ἔχομεν ἐν Ἑλλάδι ἀφοῦ τὰ μὲν πάτρια ἦθη, ἀπηνήθημεν τοῦ δὲ διανοητικοῦ βίου τῶν ἐθνῶν τῆς Δύσεως δὲν μετέχομεν εἰσέτι, οὐδὲ τὴν ἐμπνέουσιν τοὺς ἐσπερίους ποιητὰς νόσον τοῦ αἰῶνος νεσοῦμεν.

Εὐτυχῶς ὅτι ἐν τῇ ἀπελπιστικῇ ταύτῃ διαγνώσει σου ὑπάρχει ἐκεῖνο τὸ σημεῖον τὸ ὁποῖον κἄπως μᾶς παρηγορεῖ διὰ τὸ μέλλον ἄλλως, Κύριος οἶδε, πόσας ἐκ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν θὰ ἐθυσιάζον ἀδίκως τὰ ῥήματά σου.

Ὅχι, φίλτατε Ροῖδη. Σὺ αὐτὸς ἠναγκάσθης νὰ τροποποιήσῃς, νὰ μετριάσῃς τὴν πικρίαν τῶν

λόγων σου ἐν τῇ δευτέρᾳ διατριβῇ σου καὶ νὰ πλέξης ἐγκώμια καὶ στεφάνους εἰς τὸν Βηλαράν, εἰς τὸν Χριστόπουλον, εἰς τὸν Σολωμόν, εἰς ἐμὲ εἰς τὸν Παράσχον.

Ἡ ἐποχὴ ἐν ἣ ὁ Σολωμὸς ἔζη κατ' οὐδὲν διέφερε τῆς παρούσης εἶναι δὲ πρόσφατος, χθεσινὸς ὁ θάνατός του καὶ ὅμως ὁ Σολωμὸς ἦτο ποιητὴς καὶ ἦτο ποιητὴς πολὺ ἀνώτερος τῶν ποιητικῶν του ἔργων διότι ἂν ἐξαιρέσῃς τὸν Ὑμνον τὸν ὁποῖον ὁ Σολωμὸς δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ, κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τοῦ βίου του καίτοι ἐντελὴς ἀμερίμνου, τί ἄλλο παρήγαγε τέλειον, ἄρτιον, πλήρες; Τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Λάμπρου ἔμεινεν ἀπόσπασμα καὶ ἐν γένει ὅσα ἀνευρέθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του ἀνέκδοτα ποιητικὰ δοκίμια δὲν ηὔξησαν βεβαίως τὴν δόξαν του.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι πολλάκις ὁ ποιητὴς ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον ὅπως ἀπαγγεῖλῃ ἐν μόνον ἄσμα καὶ εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἀπέλθῃ ἀφ' ὧν τὴν ἁρμονίαν τῶν φθόγγων του ὡς αὖραν ζωογόνον νὰ πνέῃ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης βέβαιον ὅτι διὰ νὰ καθέξῃ τις τόσον εὐρὺν χώρον ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ποιήσει ὅσον κατέλαθεν ὁ Σολωμὸς πρέπει, ἀφοῦ ἀπέθανεν ἐβδωρομηκοντούτης, νὰ μὴ περιορίζηται ἡ παρχωγικὴ του δύναμις εἰς ἓνα μόνον ὕμνον καὶ ὀλίγας ἄλλας ἀσυναρτήτους στροφάς.

Ἐχει λοιπὸν ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου, ποιητὰς ὅσους ἔχουν σήμερον ἢ καὶ περισσοτέρους, ἄλλα μεγάλα καὶ κραταιὰ ἔθνη· πόσους ἔχει ἡ Ἰταλία, ἡ Ἰσπανία, τὸ Βέλγιον, ἡ Πορτογαλλία, ἡ Ῥωσσία; Οὐτε εἶναι δίκαιον πρὸς ἐκτίμησιν τῶν ἔργων ἐνὸς τῶν ἡμετέρων ποιητῶν νὰ ἐκλέγῃ τις τὸ χειρότερον καὶ νὰ τὸ κατακόπητῃ καθὼς πράττεις σὺ κρεουργῶν τὸν Ζαλοκώσταν.

Εἰς τοιαύτην βάσανον δὲν ἀντέχουσιν οὐδ' οἱ μεγάλοι τοῦ κόσμου ποιηταί. Ἐξ ὧν ἔγραψαν οἱ ἀρχαῖοι, ἐξ ὧν παρήγαγον οἱ νεώτεροι πόσα, κρίνων τις εὐσυνειδήτως καὶ ἀνευ προκαταλήψεως, θὰ ἠδύναντο ἀφόδως νὰ ὑποστῶσι τὰς φοβεράς ἀνατομικὰς ἐγχειρήσεις σου;

Ἐγὼ βεβαίως θὰ προετίμων νὰ πῶ καλλιτέρα δὲν ἤξεύρω ποῖον ἀηδέστατον φάρμακον παρὰ νὰ καταδικασθῶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Δάντου ἢ τῶν τραγωδιῶν τοῦ Βύρωνος, ἢ τινων τραγωδιῶν τοῦ Σχιζέπρου ἢ ἄλλων ἄλλα φημιζομένων ποιητῶν ἀνούσια ἔργα. Ὁ Λαμαρτίνος, ὁ Οὐγῶ, ὁ Μυσσέτ, ὁ Μόντης, ὁ Λεοπάρδης, ὁ Πεκρίνης, ὁ Ἀλφιέρης, ὁ Μαντζώνης, ὁ Πράττης ὅλα ὅσα ἔγραψαν εἶναι ἄρα γε καθαρὸν μάλαμα.

Πρέπει νὰ εἶναι πολὺ δύσκολον ποιητὴς νὰ εὐχαριστήσῃ ὅλον τὸν κόσμον ἢ νὰ ἔχῃ ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς ἀξίας τῶν ἔργων του. Ἀλλως δὲν ἐξηγεῖται πῶς ποιηταὶ μεγάλοι καθὼς ὁ Τάσ-

σος καὶ ὁ Πετράρχης ἔγραφον τὸν Ἀμύνταν καὶ τὴν Ἀφρικὴν ἐξ ὧν μόνον ἤλπιζον νὰ δοξασθῶσιν. Ἐκ τούτου εἰκάζω ὅτι καθὼς δὲν εἰδεύρει τις διὰ τί προτιμᾷ τὴν ξανθὴν τῆς μελαχρινῆς, ἢ τὰς εὐτραφεῖς τῶν ισχυρῶν γυναικῶν οὕτω καὶ ἐν τῇ ποιήσει ὑπάρχουν κρίσεις ποιητῶν ἀλλόκοτοι περὶ τῶν ἰδίων ἔργων καθὼς καὶ τῶν ἀναγνωσκόντων αὐτοὺς σκέψεις καὶ συμπάθειαι ὅλως ἀντίθετοι. — Ἡ χορδὴ ἣτις δὲν ἀντηχεῖ εἰς τὴν ἰδικὴν σου καρδίαν, ταράττει ἐκ βάθρων τὴν ἰδικὴν μου, ὅ,τι δὲ φαίνεται εἰς σέ ψυχρόν, ὑπερβολικόν, ἀδιάφορον, συγκινεῖ ἐμὲ πολλάκις μέχρι δακρύων. — Πολλὰ ἐκ τῶν τελευταίων ποιητικῶν ἔργων τοῦ Οὐγώ, la Légende des Siècles — L'année terrible ἐπικρίνονται δριμύτατα καὶ ὅμως ὁ γίγας ἐκεῖνος, ὅστις καὶ γνωρίζει περὶ ποιήσεως ἐξακολουθεῖ νὰ παράγῃ ἀδιαφορῶν ἢ τὰ προϊόντα τῆς ὑπερκαρτερικῆς φαντασίας τοῦ ἠδύνουν ὅλους ἢ μόνον ὀλίγους μεταξὺ τῶν ὁποίων, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἀριθμοῦμαι καὶ ἐγὼ ὅστις χωρὶς νὰ τὸ θέλω ἔλαβα παρ' αὐτοῦ τὴν μανίαν τῶν ἀντιθέσεων καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀφίνω πολλάκις ἀχαλίνωτον τὴν φαντασίαν νὰ τρέχῃ ἀπὸ ῥυτῆρος ὅπου θέλει καὶ βούλεται.

Ἀπαιτεῖται λοιπὸν ἀτμοσφαῖρα ποιητικὴ πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ σπόρου τοῦ ποιητικοῦ ἀλλὰ δὲν παραδέχομαι ὅτι τοιαύτη δὲν ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι ἀφοῦ «τὰ μὲν πάτρια ἦθη ἡρνήθημεν, τοῦ δὲ διανοητικοῦ βίου τῶν ἐθνῶν τῆς Δύσεως εἰσέτι δὲν μετέχομεν οὐδὲ τὴν ἐμπνέουσιν τοὺς ἐσπερίους ποιητὰς νόσον τοῦ αἰῶνος νοσοῦμεν. — Ὅχι. Ἄν ὑπάρχῃ τι τὸ ὁποῖον ἐσκότωσε τὴν πρὸς τὴν ποίησιν ἐμφυτον δρμὴν τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν δὲ εἶναι ἡ ἑλλειψὶς ἀρμοδίας ἀτμοσφαιρᾶς πρὸς περιθάλψιν καὶ ἀνατροφὴν τῆς ποιητικῆς αὐτοφυοῦς διαθέσεως, ὄχι, ὄχι, ὄχι, ἀλλ' ὁ λογιστικισμὸς αὐτὸς ἐπνίξε τὰ ἔμβρυα ἐν τῇ κοιλίᾳ τῶν μητέρων καὶ ἀπερρόφησε πᾶσαν ἰκμάδα καὶ πᾶσαν ζωτικότητα.

Καλὲ σοῦ φαίνεται λίγο νὰ ἔχῃς πάντοτε ἐπάνωθ' σου τὸν τὸν τὸν μὲ τὸν πέλεκυν ἀνὰ χεῖρας ἐτοιμούς νὰ σὲ καρατομήσωσιν ἂν ἤθελες τολμήσῃς ν' ἀφαιρέσῃς τὸ ν' ἐκ τῶν αἰτιατικῶν ἢ ἂν αὐθαδιάζεις νὰ εἰσαγάγῃς εἰς τοὺς στίχους σου λέξεις τινὰς ἢ φράσεις ἀνηκούσας εἰς τὴν δημοτικὴν μας γλῶσσαν; Νὰ μὴ εἰσαι ποτὲ δεκτὸς εἰς τὰ ποιητικὰ διαγωνίσματα, νὰ σὲ προπηλακίζουν αἰωνίως νὰ σὲ χλευάζουν, ὡς ὁ Α. Σοῦτσος ἐτόλμα νὰ χλευάζῃ τὸν Σολωμόν, καὶ νὰ φυλάττουν τὰς δάφνας καὶ τὰ ἐγκώμια εἰς μόνους τοὺς ὁπαδούς των; Ὁ λογιστικισμὸς! αὐτὸς κατέφαγε καὶ τοὺς ὠραιότερους ποιητικούς χρόνους τοῦ Ζαλοκώστα καὶ τοῦ Παράσχου καὶ τοῦ

Τανταλίδου καὶ πολλῶν ἄλλων οὔτινες βεβαίως θὰ ἦσαν σήμερον τὸ κόσμημα καὶ τὸ ἀγλαίσμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Παρνάσσου, ἂν περιφρονούντες τῶν γραμματικῶν τὰς μωρὰς ἀξιώσεις ἐπεδίδοντο εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ δημοτικοῦ πλοῦτου καὶ περιέβαλλον τὰς ιδέας των διὰ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ αἵματος τοῦ ζῶντος ἐλληνισμοῦ ἀντὶ τῶν σαβάνων κόσμου παλαιοῦ, σαρκοφαγωμένου, καταρρέοντος. — Ἡ τυραννία αὕτη τοῦ λογιστικισμοῦ ἐπνίξε τὴν ποίησιν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐχρειάσθη μεγάλη ἐπιμονὴ καὶ μεγαλητέρα ὑπομονὴ μέχρις οὗ ἴδῃ τις τὴν Σύγκλητον τοῦ Ἑθνικοῦ Πανδιδακτηρίου προσκαλοῦσαν ἓνα κηρυγμένον ἀνάρτην, ἓνα ἀδιόρθωτον καὶ παρήκοον χωριάτην ποιητὴν, ἐμὲ, διὰ νὰ τοῦ ἀναθέσῃ καὶ τοῦ διαπιστευθῇ τὴν ἐξύμνησιν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, δεχομένη ἐκ τῶν προτέρων, ὡς ὅρον εἰρήνης καὶ συνδιαλλαγῆς, τὴν ἐπίσημον ἐν τῇ περιπτώσει ἐκείνῃ καθιέρωσιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης ἐν τῇ ἐθνικῇ ποιήσει.

Τώρα ἡ δημοτικὴ ποίησις δὲν φοβεῖται πλέον διωγμούς καὶ ὕβρεις. Ἐκάθισε τροπαιοῦχος καὶ νικηφόρος ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ λογιστικισμοῦ καὶ ἐκηρύχθη βασιλεὺς καὶ κυρία. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπουλωθῶσιν αἱ μαστιγώσεις τῶν ἀγωνοδίκων, πρὶν ἢ λησμονηθῶσι τὰ ἀναθέματα ὅσα ἐξετοξέυθησαν καθ' ἡμῶν τῶν χυδαίζοντων, τῶν προδοτῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῶν φωτοσβεστών, ἀπαιτεῖται καιρὸς καὶ μόλις παρέλθῃ, μόλις ἀκούσῃς ὅτι ὁ Βλάχος δὲν φοβεῖται πλέον νὰ γράψῃ πᾶσι ἀντὶ ὑπάγῳ ἢ πορεύομαι — τρῶς ἀντὶ τρῶγεις ἢ ἐσθίεις, ὡ τότε θὰ ἴδῃς εὐθὺς βλαστάνοντα ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους εὐωδέστατα καὶ ποικίλα τὰ ἄνθη τῆς νεωτέρας ἡμῶν ποιήσεως.

Ἄν ἐξαίρεσθαι δὲ τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος οὐσιωδῶς δὲν μετεβλήθῃ πολὺ ὁ βίος τοῦ ἔθνους. Δὲν ὑπάρχουν βεβαίως πλέον οὔτε δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφται, ἀλλὰ ζῇ ἀκόμη ἡ γενεὰ ἣτις ἀμέσως τοὺς διεδέχθη καὶ φέρει ἐν ἐαυτῇ νωπὰς, ζωηροτάτας τὰς ἐντυπώσεις τοῦ παρελθόντος. Ἡ Εὐρυτανία, ὁ Βάλτος, τὸ Ξηρόμερον, ἡ Ἀκρνανία, ἡ Αἰτωλία, ἡ Δωρίς, ἡ Λοκρὶς καὶ ἐκ τῶν δουλωμένων ἐπαρχιῶν, ἡ Ἠπειρος, ἡ Θεσσαλία δὲν μετέβαλον πολὺ οὔτε τὰ ἦθη οὔτε τὰ ἔθιμα τὰ παλαιά. Προτιμοῦν δὲ πάντοτε τὸ καρυοφύλλι καὶ τὸ μιλλιόνι ὅλων τῶν ὅπλων τοῦ Μηλωνᾶ καὶ δὲν παύουν ὀνειρευόμενοι τὴν ἐπάνοδον τῶν ἀρχαίων ἐνδόξων χρόνων κατὰ τοὺς ὁποίους ἐθεωρεῖτο φοβερόν δυστύχημα ν' ἀποθάνῃ τις ἡσύχως ἐπὶ τῆς κλίνης του.

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἡσθάνθη αὐτὸς ἐγὼ ὅτε νέος ὢν πολλάς κατέτριψα ἡμέρας τῆς ζωῆς μου ἀναστρεφόμενος μετὰ τῶν ὁρεσιβίων κατοιτοίκων τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξετάζων τὰς

διαθέσεις τῆς ψυχῆς των καὶ τὰς ὁρμὰς τῆς καρδίας των. Ἐγὼ λοιπὸν πλήρη πεποίθησιν ὅτι ἡ φύσις ἡ Ἑλληνική, τὰ σωζόμενα ταμπούρια τῶν ἐπιφανεστέρων κλεφτῶν μας, ἡ ἐλπίς προσεχοῦς καὶ πλήρους τοῦ γένους ἀποκαταστάσεως, ὁ ἄσβεστος πόθος μιᾶς ὀριστικῆς μετὰ τοῦ προγονικοῦ ἔχθρου μας συγκρούσεως καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου ὁ ἐπελθὼν θάνατος τοῦ λογισμοῦ προπαρκασκευάζει ὅλον ἐν ποιητὰς καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι σήμερον δὲν ὑπάρχουσι τοιοῦτοι.

Ἐρχομαι τώρα εἰς ἐν προσωπικὸν ζήτημα τὸ ὁποῖον σὺ προεκάλεσες, μνημονεύσας τοῦ ὀνόματός μου ἐν τῇ δευτέρᾳ διατριβῇ σου· ἐπίτρεψον δὲ καὶ ἐπὶ τούτου ὡς ἐπὶ τῶν προηγουμένων νὰ σοῦ ἐκφράσω μετὰ παρηρσίας τὴν γνώμην μου.

Καὶ πρῶτον μάθε ὅτι οἱ νέοι Ἕλληνες (συμφωνῶ καὶ ἐγὼ μετὰ σοῦ), δὲν συμμετέχουσι τῆς φοβερᾶς ἐκείνης κοινωνικῆς νόσου ἐξ ἧς νοσοῦσιν οἱ τῆς Δύσεως ποιηταὶ οὔτε ἦτο ἀναγκαῖον νὰ προστρέξῃς εἰς τὸν Βύρωνα, εἰς τὸν Λαμαρτίνον ἢ εἰς τὸν κακοῦργον Lacenaire διὰ νὰ ὑποστηρίξῃς τὴν γνώμην σου. Αὕτη ὑπάρχει καὶ καταβιβρώσκει ἀνηλεῶς τὰ σπλάγχνα τῆς Εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας, ἀλλὰ θεῖς συνάρσει, δὲν ὑπερέβη ἀκόμη τὰ ὅρια τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου καὶ ἐλπίζω νὰ μὴ τὰ ὑπερέβῃ ποτε διότι φραγμὸς κατ' αὐτῆς ἀνυπερέβλητος θὰ εἶναι πάντοτε ὁ ἥλιος ὁ ἑλληνικὸς τῶν θαλασσῶν καὶ τοῦ οὐρανοῦ μας ἡ διαύγεια τὸ διαρκὲς ἔαρ καὶ ἐν γένει ἡ ὀλίγη διάθεσις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν ἀπομόνωσιν ἣτις εἶναι ἡ πηγὴ πάσης μελαγχολίας καὶ παντὸς νεφελώδους βεμβασμοῦ.

Δὲν ἠσθάνθην λοιπὸν οὐτ' ἐγὼ παρὰ κάποτε στιγμιαίως, ὥσως ἔνεκεν τῆς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ μακρᾶς διαμονῆς μου, τὰ συμπτώματα τοιοῦτου ἀνιάτου νοσήματος. Αἰσθάνομαι ὅμως ὅτι νόσος βαρυτάτη ἀλλόκοτος, ἐπίσης ἀθεράπευτος εἶναι αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἡ ποιητικὴ διάθεσις ἣν ἐκ γενετῆς φέρει τις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἐγὼ τουλάχιστον ὁμολογῶ ὅτι πᾶσα στιγμή ἐμπνεύσεως εἶναι στιγμή παραφροσύνης καὶ ὅτι ὅλος ὁ ὀργανισμὸς πάσχει δεινῶς ἐκ τῆς πυρακτώσεως τῆς φαντασίας. Οἱ καρδιακοὶ παλμοὶ οὔτινες πρὸ καιροῦ μὲ βασανίζουν καὶ οἱ ὁποῖοι βεβαίως θὰ μὲ φέρουν γρήγορα εἰς τὸν τάφον εἶναι τὸ μόνον κέρδος τὸ ὁποῖον ἀπῆλαυσα ἐκ τῆς πρὸς τὴν ποίησιν διαθέσεώς μου· τότε δὲ θὰ συμπληρώσῃς βεβαίως τοὺς στίχους τοὺς ὁποίους μετέφερες ἐκ τῆς Κυρᾶς Φροσύνης εἰς τὴν δευτέραν διατριβὴν σου καὶ οἱ ὁποῖοι δίδουν τελείαν τὴν εἰκόνα τοῦ τελευταίου ἀσπασμοῦ.

... Κι' ἀπὸ τώρα νὰ γυρεύω χριστιανοί μ' ἐλεημοσύνη "Ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖν' ἡμέρα "εἰς παράμερ' μίαν ἄκρη Νὰ μὲ χώσετε κ' ἐμένα μ' ἓνα σχῶριο μ' ἓνα δάκρυ.

Γνωρίζεις δὲ ὅτι ἐσχάτως ὁ κύριος Bouchut περιγράφων μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας τὸ νέον τοῦ αἰῶνος νόσημα τὸν *νευρωσισμόν* (*névrosisme*) ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ ποιηταὶ εἶναι τὰ πρῶτα θύματα τοιαύτης ἀσθενείας.

Γράφων τις ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ παροξυσμοῦ, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, ἀφηγεῖται βεβαίως ἐντυπώσεις ἢ πρὸ καιροῦ φωλευούσας ἐν τῇ καρδίᾳ του ἢ προσφάτους, σχετιζομένους ὅμως πάντοτε μετὰ τοῦ περιστοιχοῦντος τὸν ποιητὴν κόσμου. Τάτε τὰς περὶ ὑποκειμενικότητος καὶ ἀντικειμενικότητος ἑῷλα καὶ τετριμμένα δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, ἔσο περὶ τούτου βέβαιος, καὶ κακὸς κἀκίςτος ποιητὴς θὰ ἐξηλέγχετο ἐκεῖνος ὅστις ἐκ προθέσεως κατετάσσεται εἰς ἐν ἐκ τῶν δύο ποιητικῶν κομμάτων στρεβλῶνων τὰ διατάγματα τῆς φαντασίας του. Ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια ἅς τὰ λέγουν οἱ φιλόσοφοι, οἱ τεχνοκρίται οἱ θέλοντες ν' ἀναγκάσωσι τὸ πᾶν εἰς κανόνας χωρὶς νὰ νοοῦν ὅτι καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐντελὴς ἀκατανόητος.

Ἀρύεται λοιπὸν ὁ ποιητὴς ἐκ τοῦ περικυκλοῦντος αὐτὸν κόσμου τὰς ἐμπνεύσεις του καὶ τὰς μεταδίδει περιβεβλημένος τὴν ὠραιότητα ἣν ἀπέκτησαν κυφορούμεναι ἐν τῇ διανοίᾳ του.

Τοιοῦτος κόσμος ὑπάρχει παρ' ἡμῖν ἡ προὔπῃρχεν εἰς ἐποχὴν ἀμέσως προηγουμένην τῆς ἡμετέρας ὀρθότερον δὲ συγχεομένην μετ' αὐτῆς· τοιαύτην θεωρῶ τὴν ἀρματωλικήν. Ἐζὼν ἀκόμη ἐν ᾗ ἔγραφα τὰ *Μνημόσυνα* πολλοὶ τῶν παλαιῶν ἀρματωλῶν καὶ ἂν ὁ ἱερός ἀγὼν δὲν ἤθελε τοὺς καταβροχθίσει θὰ ἐσώζοντο μέχρι σήμερον οἱ τελευταῖοι ἐνδοξοὶ κληρονόμοι τῶν ὁρεσιβίων ἀθλητῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Δὲν ἐταρίχευσα λοιπὸν τὰ λείψανα τῶν κλεφτῶν διὰ βωμαντικῶν ἀρωμάτων ὅπως σῶσω αὐτὰ ἐκ τῆς σήψεως, τὰ εὗρον ζῶντα ἢ λαχταριστὰ καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦτο πλέον δυνατόν ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ ποίησις νὰ περιορισθῇ εἰς σύντομα ἁσμάτια ἐν οἷς ἀπλῶς ἐξιστοροῦνται ἀτομικὰ ἀνδραγαθήματα ἔκρινα ἀναγκαῖον οὐχὶ διὰ τῆς νεκρᾶς κόνεως τῶν θεθνεῶτων ἀλλὰ διὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ αἵματος γενεᾶς ζωῆς ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ὅλου ἔθνους νὰ συντάξω τὰ *Μνημόσυνα*, τὴν *Φροσύνην*, τὸν *Διάκον*, τὸν *Ἀστραπόγειον* καὶ ὅσα ἄλλα ἀνάγονται εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ἱστορίαν τῆς Τουρκομάχου Ἑλλάδος. Ἄν ἐπέτυχῃ ἢ ὀχι δὲν ἀπόκειται εἰς ἐμέ νὰ τὸ εἶπω. Δύναμαι ὅμως ἀδιστακτικῶς νὰ ὑποστηρίξω ὅτι συνέτεινα καὶ ἐγὼ πολὺ εἰς τὸν θάνατον τοῦ λογισμοῦ καὶ εἰς τὴν μὲρφωσιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης, πλουτίσας αὐτὴν δι' ὕλικον ἱκανοῦ νὰ πληρώσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς σημερινῆς ποιητικῆς τοῦ ἔθνους ἐργασίας.

Ἡ τοιαύτη πρὸς πλουτισμὸν τῆς δημοτικῆς γλώσσης μανία μου ὑπηγόρευσε καὶ τὰς πολλὰς

σημειώσεις δι' ὧν παρεγέμισα τὰ ποιητικά μου ἔργα καὶ διὰ τὰς ὁποίας ἐμμέσως μὲν σὺ, ἀμέσως δὲ μ' ἐπέκρινεν ὁ Βλάχος. Ἀλλὰ πῶς εἶχα νὰ κάμω; Ποιὸς ἐφώναζεν ἐδῶθεν τί σημαίνει αὐτὴ ἡ *Λωθρα*; ἄλλος, τί δηλοῖ τὸ *ρεκάζω* τί τὸ *φριμάζω*; τί εἶναι ἡ *κυκλαμιά*, τί ὁ *ζάθος*, τί ὁ *ζάρκος*, τί ὁ *σπιδωρος* καὶ τί τὸ *περιπλοκάδι*; Πόθεν κατὰγεται τὸ *ρέβω*, τὸ *σαλαγάω* καὶ πάει λέγοντας;

Οἱ πρὸ ἐμοῦ γράψαντες τὴν δημοτικὴν (ἀπαιτῶ παρὰ σοῦ ταύτην τὴν δικαιοσύνην) δὲν εἶχον διαθέσιμον παρὰ πτωχοτάτην ἀποθήκην γλωσσικοῦ ὕλικου. Ἄν δὲ λάβης τὸν κόπον ἄναγκαστὴς τὸν *Διάκον* ἢ τὸν *Ἀστραπόγιαννον* θὰ ἴδῃς ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ ἐθαυματουργῇσεν ἐπαρκέσασα εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας τῆς ἡρωϊκῆς ποιήσεως· φαντάσου τί θὰ εἶναι μετὰ παρέλευσιν μιᾶς ἑκατονταετηρίδος ὅταν μὴ ὑπάρχοντος τοῦ λογιοτατισμοῦ, ὅλοι θὰ ἀσχολῶνται εἰς τὴν τελειοποίησιν καὶ τὸν πλουτισμόν της.

Διὰ νὰ σοῦ ἀποδείξω δὲ ὅτι οἱ ποιηταὶ κακῶς κρίνουσι περὶ τῶν ἰδίων ἔργων λέγω μετὰ παρρησίας ὅτι δὲν συμμερίζομαι διόλου τὸν θαυμασμόν ὃν σοὶ ἐνέπνευσεν ἡ κυρά Φροσύνη. Δὲν δίδω δύο σελίδας τοῦ *Διάκου* μου, μίαν τοῦ *Ἀστραπογιάννου* μου, ὀλίγας στροφὰς τοῦ *Βάγια*, τοῦ *Σαμουήλ*, τῆς *Φυγῆς* τοῦ *Ἀλήπασα* ἀντὶ ὅλων τῶν ἁσμάτων τῆς *Φροσύνης*· τὰς κρίσεις ταύτας, ἐννοεῖται οἴκοθεν, κρατῶ διὰ λογαριασμόν μου, ἀλλὰ φρονῶ ὅτι ἂν πέσῃται νὰ ζήσῃ τι ἐκ τῶν ποιημάτων μου δὲν θὰ ζήσῃ τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον σὺ προτιμᾷς.

Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια εἶναι δι' ἐμὲ ὅρος πίστεως ἀπαράβιαστος προκειμένου περὶ ἡρωϊκῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, ἴσια ἴσια διότι θὰ ἦτο γελοῖον γράφω τις περὶ ἡρώων ζώντων ἐν τῷ νῶ τοῦ ἑλληνισμοῦ νὰ πλάττῃ ψεύδη. Ἀληθὲς λοιπὸν εἶναι καὶ ἡ ἱστορία τῆς *Φροσύνης*, ἀληθὲς ὁ χαρακτήρ τοῦ *Ἀλήπασα* χωρὶς νὰ μὲ μέλῃ ἂν μετὰ ζημίας ἢ ὅχι τῆς ποιητικῆς πιθανότητος καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς κριτικῆς ἐπιστήμης.

Διὰ μιᾶς γραμμῆς διὰ μιᾶς φράσεως οἱ ἀρχαῖοι παρίστων ἐμψυχον γυναῖκα δυναμένην νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον εἰς τὴν σμίλῃν τοῦ τεχνίτου. Αὐτὸ τοῦτο ἐπεχείρησα νὰ πράξω καὶ ἐγὼ εἰκονίσας τὴν *Φροσύνην* διὰ τῶν ἐξῆς στίχων:

Τὰ μάτια της ποῦ λάμπανε πνιμένα μέσ' ἰς τὸ δάκρυ

Ἄνταμωθῆκανε κρυφὰ μὲ τῆς αὐγῆς τὰ μάτια

Κ' ἡ μὴ τὴν ἄλλῃ ἐκύταξε σὰν νάταν ἀδελφάδαις.

Τ' ἀστέρια ποῦ ταῖς ἐβλεπαν ἀγάλια ἀγάλια σβυδῶνται

Χωρὶς νὰ ἐβρουνε κι' αὐτὰ ποῖα λάμψι τὰ θαμπῶναι.

Ὁ γέρον Λοιδωρὶκὸς ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπηρετήσας τὸν *Ἀλήπασαν* ὡς σφραγιδοφύλαξ μ' ἐβεβχίωσεν ὅτι τὸ κάλλος τῆς *Φροσύνης* εἶχε τι τὸ ὑπερκαυώπινον οὔτε ἡδύνατο νὰ εἴπῃ τις ἀ-

κριβῶς εἰς τί συνίστατο. Ἀπέπνεεν ἐκ τοῦ πλάσματος ἐκείνου μία τις αὔρα ἀρμονίας, ἐν ἄρῳμα φυσικῆς τελειότητος ὥστε ἀδύνατον ἦτο ἀτενίζων τις ἐπὶ τοῦ ἀγγελικοῦ προσώπου τῆς νὰ μείνῃ ἄτρωτος. Ἀγνοῶ ἂν ὁ Λοιδωρὶκὸς ἔλεγε ταῦτα ἐξ ἀκοῆς ἢ ἂν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως, βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι κατὰ τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν τοιαύτη ἦτο ἡ *Φροσύνη*.

Πῶς δὲ ἐσὺ εὐρίσκεις αὐτὴν ἄμορφον, ἀκατασκεύαστον, ἀερῶδη, δὲν τὸ καταλαμβάνω. Ἐπίστευα μάλιστα ὅτι καταχωρῶμαι τῆς ὑπομονῆς τῶν ἀνγνωστῶν μου δαπανῶν πολλοὺς στίχους πρὸς ἀκριβῆ ἀπεικονίσιν τῶν ἡρώων μου, διὰ νὰ γνωρίζῃ καθεὶς ποῖος ἦτο ὁ *Διάκος*, ποῖος ὁ *Βρυόνης* ποῖος ὁ *Λαμπέτης* ποῖος ὁ *Δράκος* καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἀπέτυχα ἀφοῦ σὺ παραδέχεσαι τὸ ἐναντίον.

Ταῦτα, φίλτατε *Ροῖδη*, ἀτακτως μὲν καὶ ἐν συνόψει, μετὰ παρρησίας δέ, ἔκρινα εὐλογον νὰ σοῦ γράψω ἀπαντῶν εἰς τὴν φιλικὴν ἐπιστολήν σου. Ἐπομένως κατ' ἐμέ:

Α'. Παραδέχομαι πληρέστατα τοὺς λόγους ἐφ' ὧν ἐρεῖδεται ἡ πρώτη διατριβὴ σου τούτέστιν ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ εἶναι τις ἐκ φύσεως ποιητὴς ἀλλ' ὅτι πρέπει καὶ νὰ ζῇ ἐν μέσῳ ἐντυπώσεων ἱκανῶν νὰ ζωογονήσῃ τὸν σπόνον ὃν παρὰ Θεοῦ ἔλαβεν.

Β'. Ὅτι κόσμος ἐξωτερικὸς δυνάμενος νὰ μορφώσῃ τὸν ποιητὴν ὑπάρχει καὶ σήμερον ἐν Ἑλλάδι καὶ πρέπει τις νὰ τὸν ἀναζητήσῃ εἴτε ἐν τῇ πρωτοτύπῳ καλλονῇ τῆς ἑλληνικῆς φύσεως εἴτε ἐν ταῖς προσδοκίαις τοῦ ἔθνους εἴτε ἐν ταῖς προσφάτοις ἀναμνήσεσι τῆς κλεφτικῆς ἐποχῆς εἴτε ἐν τοῖς ἄθλοις τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος.

Γ'. Ὅτι ἂν ὁ ἰδανικὸς οὗτος κόσμος δὲν παρήγαγε μέχρι τοῦδε μεγάλους ποιητὰς ὁ λόγος ἐγκρίνεται εἰς τὴν νάκην ἣν ἐπέφερεν ὁ ἀφόρητος ζυγὸς τοῦ λογιοτατισμοῦ, ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην ἀφορητότερος καὶ τοῦ *Τουρκικοῦ*, διότι ὑπὸ μὲν τὴν δουλείαν τῶν Ὀθωμανῶν ἡ ποίησις ἢ Ἑλληνικὴ ἀπέδωκεν ἄνθη ἀμάραντα, ὑπὸ δὲ τὴν τυραννίαν τοῦ λογιοτατισμοῦ σχεδὸν τίποτε καὶ τὸ τίποτε τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν δημοτικὴν ποίησιν εἶναι δηλαδὴ ἔργον ἀνταρσίας.

Δ'. Ὅτι ἀφοῦ ἐκλείψωσιν ἐντελῶς τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ λογιοτατισμοῦ εὐθὺς ὁ ἀναβλαστήσῃ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἡ ποίησις ἀνθρωπτόλιστη, ἀκμαία παλλουσα τὸν κάλαμον ὡς ἄλλη Ἀθηνὰ τὸ δόρυ ἀναπηδήσασα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός.

Et nunc satis, φίλτατε *Μανώλη*. Μ' ἐβγάλες ἀπὸ τῆ σφαίρα μου μὲ τὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα μοῦ ἔθεσες. Δὲν συνεβουλευθῇ συγγραφεῖς διὰ νὰ σοῦ ἀπαντήσω, αὐτοσχεδίως ἔγραψα ὅσα ἔγραψα καὶ διὰ τοῦτο συμπάθησε τὰ πολλὰ μελανώματα καὶ τὸ κακὸ γράψιμο τῆς παρού-

σης ἐπιστολῆς μου. Ἴσως συμπληρώσωμεν τὴν συζήτησιν ἐν τῷ σφαιριστηρίῳ τῆς Κυρίας Παχύ. Σὲ ἀσπάζομαι ἀδελφικῶς

Ὁ σὸς πάντοτε

Frédéric Bayard

ΦΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΡΙΣΛΕΡ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΑΛΦΟΝΣΟΥ ΔΩΔΕ

Μετάφρασις Χ. Ἀννίνου

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Κατὰ πᾶσαν τοιαύτην ἐσπέραν ὁ ἡθοποιὸς δὲν ἐπανήρχετο νὰ δειπνήσῃ εἰς τὴν κατοικίαν του. Αἱ γυναῖκες τὸ ἐγνώριζον ἐκ τῶν προτέρων. Ἐτύγγανε πάντοτε νὰ συναντήσῃ εἰς τὸ βουλευτὸν παλαιὸν τινα συνάδελφον, κακότυχον ὡς αὐτὸν καὶ παραγνωρισθέντα — ὑπάρχουσι τόσοι εἰς αὐτὸ τὸ εὐλογημένον ἐπάγγελμα! — τοῦ ἁποίου ἐπλήρωνε τὸ δειπνον, τὸν καφέν... Μετὰ ταῦτα πιστότατα, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ὤφειλον αὐτῷ χάριτας, ἔφερε τὰ ὑπόλοιπα χρήματα εἰς τὴν οἰκίαν του, ἐνίοτε δὲ καὶ μίαν ἀνθοδέσμην διὰ τὴν σύζυγόν του, ἐν δῶρον διὰ τὴν ποθητήν. Τί τὰ θέλετε!.. αὐταὶ εἶναι ἑξεις τοῦ θεάτρου. Εἰς τὰ δράματα δὲν τὸ ἔχει διὰ τίποτε ὁ ἡθοποιὸς νὰ πετάξῃ μίαν φούχταν λουδοδικείων ἀπὸ τὸ παρᾶθυρον, λέγων:

« — Νά, κατεργάρη! πάρε αὐτὸ τὸ βαλάντιον καὶ πήγαινε νὰ εἰπῇς εἰς τὴν κυρίαν σου ὅτι τὴν προσμένω. »

Διὰ τοῦτο μὲ ὅλην αὐτῶν τὴν φιλεργίαν καὶ τὸ ἐπικερδὲς τῆς τέχνης των αἱ κυρίαι Δελομπέλ πολλάκις εὐρίσκοντο ἐν στενωχωρίᾳ καὶ ἰδίως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀπραξίας εἰς τὴν ἐξόδεισιν αὐτῶν παρισινῶ ἑμπορίου.

Εὐτυχῶς εὐρίσκειτο πλησίον ὁ ἀγαθὸς Ρίσλερ, πάντοτε πρόθυμος νὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς φίλους.

Ὁ Γουλιέλμος Ρίσλερ ὁ παρὰ τὸν διάδρομον ἐνοικιαστὴς κατῴκει μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Φράντς νεωτέρου του κατὰ δεκαπέντε ἔτη. Οἱ δύο οὗτοι Ἑλβετοὶ ὕψηλοί, ξανθοί, ρωμαλέοι, ῥοδοκόκκινοι, διετῆρουν ἐντὸς τῆς πνιγνῆς ἀτμοσφαιρᾶς τῆς πενιχρᾶς καὶ σκοτεινῆς κατοικίας ἐκείνης τὴν ὄψιν τοῦ ἐξοχικοῦ βίου καὶ τῆς ὑγείας. Ὁ πρεσβύτερος ἦτο ἰχνογράφος εἰς τὸ ἐργαστάσιον Φρομῶν καὶ ἐπλήρωνε τὰ μηνιαῖα διδάκτρα τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅστις διέηκουε τὰ γυμνασιακὰ μαθήματα πρὶν εἰσελθῇ εἰς τὴν Κεντρικὴν Σχολήν.

Ὅτε μετέβη εἰς Παρισίους ἀμνηχανῶν περὶ τῆς

οἰκιακῆς του ἐγκαταστάσεως ὁ Γουλιέλμος εὔρε χάρις εἰς τὴν γειτνίασιν τῶν κυριῶν Σέβη καὶ Δελομπέλ συμβουλὰς καὶ ὁδηγίας παρασχούσας συνδρομὴν ἀπαραίτητον εἰς τὸν ἀπλοϊκὸν ἐκεῖνον ἄγαμον ἄνδρα, τὸν ἀτολμον καὶ ἀδέξιον ὁπωσούν καὶ ἐστενωχωρημένον ἐκ τοῦ ξενικοῦ ἥθους καὶ τῆς ξενικῆς προφορᾶς του. Μετὰ τινα καιρὸν γειτνιασέως καὶ ἀμειβαίων ἐκδουλεύσεων οἱ ἀδελφοὶ Ρίσλερ ἀπετέλουν οἰοναὶ μέρος τῶν δύο οικογενειῶν.

Κατὰ τὰς ἐορτασίμους ἡμέρας προσεκαλοῦντο εἰς τὴν τράπεζαν τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης οικογενείας, εἰς ἅκρον δὲ νύχταριστοῦντο οἱ δύο μακρὰν τῆς πατρίδος των ζῶντες ἀδελφοὶ ἀνευρίσκοντες παρὰ ταῖς πτωχαῖς ἐκείναις οικογενεαῖς, ὅσον πενιχραί, ὅσον ὑστερημέναι καὶ ἂν ἦσαν, μίαν γωνίαν στοργῆς καὶ βίου οικογενειακοῦ. Ὁ μισθὸς τοῦ ἰκανωτάτου περὶ τὴν τέχνην του ἰχνογράφου ἐπέτρεπεν αὐτῷ νὰ προσφέρῃ ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν οἰογένειαν Δελομπέλ ἐν ὥρᾳ ἀπορίας περὶ τὴν πληρωμὴν τοῦ ἐνοικίου, νὰ ἐπισκέπτεται τὴν οἰογένειαν Σέβη ὡς συγγενῆς πλούσιος, κομίζων πάντοτε ἀντικειμένον τι πρὸς ἐκπληξιν, δῶρόν τι, οὕτως ὥστε ἡ μικρὰ εὐθὺς ὡς τὸν διέκρινεν ἔτρεχε καὶ ἡρῦνα εἰς τὰ θυλάκια του ἀναρριχωμένη εἰς τὰ γόνατά του.

Τὰς Κυριακὰς παρελάμβανεν ὅλους ἐμοῦ εἰς τὸ θέατρον, καθ' ἐσπέραν δὲ σχεδὸν μετέβαινε μετὰ τοῦ κ. Σέβη καὶ τοῦ Δελομπέλ εἰς ζυθοπωλεῖόν τι τῆς ὁδοῦ Βλονδέλ, ὅπου προσέφερεν εἰς αὐτοὺς ζῦθον καὶ πράχτελ ἀλμυρά. Ὁ ζῦθος καὶ τὰ πράχτελ ἦσαν τὸ μόνον τοῦ ἐλάττωμα.

Δὲν ὑπῆρχε μεγαλειτέρα εὐχαρίστησις δι' αὐτὸν παρὰ νὰ καθηται ἔχων ἐνώπιόν του ποτήριον ζῦθου μετὰ τῶν δύο φίλων του καὶ νὰ τοὺς ἀκούῃ συνομιλοῦντας, ἀναμιγνύμενος μόνον δι' ἡχηροῦ γέλωτος ἢ διὰ νεύματος κεφαλῆς εἰς τὴν συνδιαλέξιν των, οὕσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μακρὰν σειρὰν παραπύοναν κατὰ τῆς κοινωνίας.

Ἡ παιδικὴ δαιλία του καὶ οἱ γερμανισμοὶ τῆς γλώσσης του, οὓς διετῆρει ἕνεκα τοῦ ἀπεροφημένου πάντοτε ὑπὸ τῆς ἐργασίας βίου του τὸν ἐμπόδιζον νὰ ἐκφράξῃ ἐλευθέρως τὰς ιδέας του. Ἄλλως τε οἱ φίλοι του ἐπέβαλλον αὐτῷ τὸν σεβασμὸν. Εἶχον ἀπέναντί του τὴν ἀπέραντον ὑπεροχὴν τοῦ μηδὲν ἔργον ἔχοντος ἀπέναντι τοῦ ἐργαζομένου. Καὶ ὁ κ. Σέβης ἦττον γενναίωφρων τοῦ Δελομπέλ δὲν ἐδίσταζε νὰ καθιστᾷ αὐτῷ αἰσθητὴν τὴν τοιαύτην ὑπεροχὴν. Ὁ κ. Σέβης ἦτο ὕψηλοφρονέστατος! Κατ' αὐτὸν ἄνθρωπος ἐργαζόμενος ὅπως ὁ Ρίσλερ δέκα ὥρας τὴν ἡμέραν, ἦτο ἀνίκανος ἐξερχόμενος ἀπὸ τῆς ἐργασίας του νὰ ἐκφέρῃ νοήματα κρίσιν. Ἐνίοτε ὁ ἰχνογράφος ἐρχόμενος κατάκοπος ἐκ τοῦ ἐργασταρίου, ἠτοιμάζετο νὰ διανοκτερεύσῃ ἕνεκα